

Артем Свистун: «Місія кожного – служити землі, де народився, її людям»

Артем Свистун (н. 1981) – актор, культуролог, режисер, засл. діяч мистецтв України, директор-художній керівник Миколаївського академічного художнього драматичного театру. Закінчив Миколаївську філію Київського національного університету культури і мистецтв, Одеський інститут державного управління НАДУ при Президентові України. У 1998 році ще студентом розпочав творчу діяльність як актор на сцені Миколаївського театру. 2001 заснував і по 2017 рік керував Міським молодіжним народним театром «С.Т.У.К.». У 2007 році ініціював заснування Миколаївської міської громад. молодіж. організації «Федерація аматорських миколаївських театрів» (очолював до 2017 року). З 2012 по 2016 рік працював і як директор-розпорядник у Миколаївському художньому театрі. У 2013–2016 роках очолював театральний фестиваль Міжнародного Чорноморського клубу «Номо Ludens». З квітня 2017 – директор-художній керівник Миколаївського театру (з лютого 2022 – в. о.). Поставив вистави: «Самотня зірка» Наталі Кравченко, «Експеримент, або Трагедія творчості» і «Східні вогні» Людмили Оспадової, музики «Летючий корабель» Олександра Афанасьєва, «Одного разу в Миколаєві» і «Листи до Святого Миколая» (автор лібрето обох – Людмила Оспадова), моновистави «Проста українська скіфська баба» за твором «Доця» Тамари Горіха Зерня та ін.

Артем Свистун.

Розмовляла Вікторія Котенок

– *Пане Артеме, вітаю ваш театр з відновленням роботи і першими повоєнними прем'єрами.*

– Дякую. Так, 13 і 14 жовтня ми показали прем'єру «Проста українська скіфська баба» за твором «Доця» Тамари Горіха Зерня, запросили авторку, яка, попри те, що майже щочоночі у нас «прильоти», ризикнула і приїхала до нас. А 15 жовтня ми презентували казку для дітей «Котятчі історії» за п'єсою «Коти-біженці» Марини Смілянець та Людмили Тимошенко. На цій прем'єрі були місцеві дітки, а також переселенці з інших областей.

Хоч зараз нелегко усім, але місто живе, наш театр продовжує працювати і підтримувати українців. З кінця серпня показуємо нові і поновлені вистави на «Сцені в укритті», безпечній для глядачів.

– *Чому ви обрали саме ці сучасні твори?*

– У червні ми спільно з Червоним Хрестом робили виїзні концерти для вимушених переселенців, і одна з учасниць, Ірина Воронцова, розповіла, що в неї є цікавий і актуальний український роман для постановки. У вересні ми отримали дозвіл від авторки, і керівниця літчастини Марина Васильєва створила інсценізацію. Вона – провідна акторка театру, а ще родом з Луганщини, як і героїня

твору «Доця», тож я запропонував саме їй зіграти цю моновиставу.

Прем'єра відбулася на Покрови Пресвятої Богородиці, покровительки козаків, і присвятили ми її нашим захисникам та захисницям. Першого дня у зал, розрахований на 40 чоловік, довелося вміщувати 60! Хотілося б цю виставу також показати на фестивалях. Адже в основі – розповідь української жінки про окупацію Донбасу влітку 2014 року, про боротьбу українських патріотів з російськими найманцями, про волонтерство і допомогу бійцям ЗСУ. Вона перегукується з жахливими подіями 2022 року, тому близька і зрозуміла глядачам. В образі головної героїні я вирішив показати українську жінку від давніх часів – скіфської баби – до сучасної жінки-захисниці, яка є і берегинею, і чаклункою, і волонтеркою, і військовою, і просто – доцею.

– *Моновистава – нелегкий жанр для актора.*

– Так. І для Марини ця робота була викликом, і готували її менше, ніж за місяць. Але, як сказали авторка роману та багато глядачів, це не моновистава, бо вдалося створити багато цікавих і різнохарактерних героїв, ніби їх кілька акторів грало, а не одна Марина. Вийшла об'ємна історія. У постановці відсутня четверта стіна, героїня спілкується з публікою. Дія – в

бомбосховищі, де волонтерка розповідає свою історію: чому вона опинилася тут, і що відчувають люди, коли ховаються від обстрілів у підвалах будинків чи укриттях.

Хотілося б, щоб через цю виставу якомога більше людей дізналося, що діється в Україні, про агресію і дезінформацію ворога, про незламний дух нашого народу. Як приклад, 22 вересня біля нашого театру прилетіла ракета, пошкодивши фасад, літній двір-сад і деякі внутрішні приміщення. Та це не завадило нам продовжити роботу – все прибрали, і вже 23 вересня показали запланований перформанс, присвячений 85-річчю Миколаївської області. Ми незламні і непереможні, бо ми – українці.

На жаль, ми не можемо нині афішувати подій нашого театру, але люди самі приходять, цікавляться, передають інформацію іншим. Відчуваємо підтримку нашої філармонії, небайдужих людей, інших театрів.

– А як до вас потрапила п'єса «Коти-біженці»?

– Про неї розказав Євген Курман, а поставила Катерина Богданова. Коли ми виїжджали з казками до дітей в лікарні і до переселенців, які евакуювалися з Херсонщини і Миколаївщини, то відчули потребу в матеріалі про нинішні події в Україні: щоб діти знали, що вони не одні залишилися без дому, як треба поводитися в укритті, як подолати свої внутрішні страхи.

Головні герої казки – коти, які стали біженцями. Історію ми зробили веселою, музичною, ліричною, ігровою, тому дітки і плачуть, і сміються, і радіють перемогам героїв. Казка допомагає дітям пережити ці випробування, які випали на їхню долю, виховує толерантність один до одного, прагнення підтримати, допомогти. Діти розуміють, що, як і котик Персик врешті знаходить свою господиню, так і вони віднайдуть свій дім, свою сім'ю, і будуть жити під мирним небом вільної країни.

Символічно: наш пошкоджений сад-розарій біля театру перед прем'єрою відродився. Хороший знак. Життя продовжується! І наш український театр, вірю, відродиться.

– Після початку повномасштабної війни ваш театр один з перших відмовився від слова «російський» у назві. А чому це не зробили ще 2014 року?

– Театр я очолюю з 2017 року. І тоді ми з трудовим колективом звернулися до депутатського корпусу, щоб змінити статут і назву театру. Але політичні перипетії в органах влади не сприяли цьому, і на сесіях наш запит не потрапив навіть до розгляду. З моїм приходом поступово почав змінюватися репертуар: з'явилися україномовні вистави, постановки за сучасними п'єсами і класичними творами.

24 лютого ми знову звернулися до обласного депутатського корпусу, Військової адміністрації і Міністерства культури. Пояснили, що не хочемо і не маємо права мати бодай щось спільне з країною-агресоркою. Скликали позачергову сесію, і хоч онлайн депутатів було непросто зібрати, та сесія відбулася, й документи ми мали 15 липня, а 28-го на дві доби відкрився наш ЦНАП, ми зробили перереєстрацію, й театр отримав нову назву.

У театру цікава історія: будівля зведена у 1881 році міщанином Карлом Монте, перебудована купцем Яковом

Шеффером у 1898-му. На сцені виступали різні колективи, в тому числі театр українських корифеїв. Але відлік ведемо з 1922-го, коли було створено мандрівний колектив з Луганщини «Шахтарка Донбасу», який згодом зупинився у Миколаївському театрі. Слова «російської драми» в назві з'явилися в 1934–1935 роках. Тішуся, що тепер ми формуємо нову історію Миколаївського художнього драматичного театру.

– Розкажіть, чим іще займався театр від початку війни 2022 року.

– Як і всі театри країни, ми зупинили показ вистав. Частина чоловіків одразу приєдналася до ЗСУ. Ті, хто залишилися, згуртувалися в театрі і з перших днів шили бафи, балаклави, дощовики, прапори, плели маскувальні сітки. Багато працівників почали волонтерити та допомагати місцевим. Згодом ми зрозуміли, що наша мистецька підтримка потрібна як військовим, так місцевим жителям. Наприкінці квітня створили фронтові бригади і з концертною програмою «Україна переможе» виїжджали в різні куточки міста й області. Піднімали патріотичний і бойовий дух людей в лікарнях, місцях перебування переселенців.

Ми написали заявку на грант і, завдяки «Платформі My Art» та *House of Europe*, облаштували «Сцену в укритті» за всіма вимогами бомбосховища. Відкрили її у День незалежності 24 серпня, а вистави почали показувати з наступного дня. Виїзди фронтових бригад не припинили. Найчастіше їздимо до дітей і, окрім вистав, разом з волонтерами веземо продуктові набори.

– Які вистави покажете?

– Частину вдалося адаптувати до нової мікросцени. Наприклад, трагікомедії «Станція, або Розклад бажань на завтра» Олександра Вітра й «Усе сплачено» Іва Жаміака, мелодраму «Фернандо Крапп написав мені листа» за твором Мігеля де Унамуну, містичну історію «Убиваємо його?» Валерії Демченко. Плануємо поновити «Емігрантів» Славомира Мрожека, а в грудні поставити п'єсу «Кароль» цього ж автора. Усі вистави – українською. З виставами за російською літературою ми попрощалися.

Хочеться відродити формат театральних квартирників, літературно-просвітницьких вечорів, які були в репертуарі. Серед них: «Це мій народ! Я – син його!!!», присвячений Миколі Вінграновському, «Мистецька душа» про українську акторку Єфросинію Зарницьку. А в постановці Євгена Курмана до дня Святого Миколая має вийти «Вертеп». З гастролями нас уже чекає Одеський театр імені Василя Василька.

В театрі проходять концерти Миколаївської філармонії, кінопокази українських і зарубіжних стрічок. Люди одягаються по-святковому, коли йдуть до нас. Хочуть відчувати свято. Кажуть, так вони хоча б на годину-дві мають можливість відволіктися від жахиття війни. І я радий, що ми маємо можливість їм у цьому допомогти.

– Читала, що за вашого керівництва в театрі відбулося багато позитивних змін. Розкажіть про них.

– Найперше – змогли створити умови для відвідування людей з особливими потребами. Зробили дитячу кімнату

з мікросценою, де діти під керівництвом нашого бекісітера вивчають театральні професії, традиції. А тим часом батьки мають змогу подивитися дорослу виставу. У цій кімнаті граються і дітки працівників театру, поки батьки зайняті роботою.

Також відкрили інтерактивний музей театру, де можна дізнатися про історію, визначних людей, які виступали на цій сцені, й переодягнутися в костюм чи потримати театральний реквізит. Цей простір поліфункціональний – об'єднує камерну сцену, музей та бібліотеку театральної літератури. Тут і презентації книг відбуваються, і публічні читання п'єс, і покази літературно-музичних композицій. Запрацювала мала сцена в театрі. У фойє проводимо виставки робіт художників та фотомитців. Відкрили літній майданчик, де проходили різні перформанси і вистави, джазові і літературні вечори. На жаль, він зруйнований, але ми його відбудуємо. Хочу подякувати театрам, які нас підтримують. Зокрема, Хмельницькому і Рівненському, які організували покази вистав на нашу підтримку, зібрали і відправили нам кошти для того, щоб ми могли переміститися. 2023 року плануємо провести наш театральний фестиваль «Номо Ludens», і присвятимо його перемозі незалежної України. Мрію на це свято запросити багато українських і закордонних театрів.

– З якими режисерами ви співпрацювали ці п'ять років?

– Театр довго не мав головного режисера. Тому я тішуся, що нам вдалося запросити торік на цю посаду Євгена Курмана, з яким ми давно дружимо і спілкуємося. Нині він готує кілька прем'єр, репетиції яких довелося перервати через війну: «Носороги» Єжена Іонеску, «Енеїду» Котляревського на літньому майданчику, і «Вертеп», про який я вже згадував.

Провідна акторка і режисерка Катерина Богданова, яка виконує ще й обов'язки завідувачої трупи, поставила чимало вистав і концертів. Цікавий досвід був з актором, режисером і педагогом Левом Сомовим з Києва – він поставив у нас «Оскар» Клода Маньє та «Оркестр» Жана Ануя. Литовський режисер Йонас Бузіляускас випустив «Емігрантів» Мрожека, з якими ми гастролювали в Литві. А ще в репертуарі є дві вистави грузина Кахи Гогідзе: україно-білорусько-грузинсько-польський проект «Номо Ludens, Sic semper tyrannis???» Людина, що грає, або Така доля тиранів???» за п'єсою Тимофія Іллєвського (про диктатуру в Білорусії 2020 року) та комедія «Блоха у вусі» Жоржа Фейдо. Ще є вистави Сергія Павлюка, Павла Гатілова, Євгена Олійника, Валерії Демченко, Віктора Мозгового. Через те, що багато режисерів запрошували, репертуар різноманітний за формами і літературною основою, різножанровий, на будь-який смак та інтелектуальний рівень.

... Мене часто запитують, чому я не поїхав з Миколаєва. Відповідаю: це моя батьківщина. Тут моя родина, батьки, мій дім, в якому я виріс, мій унікальний театр в центрі міста. Місія кожної людини – служити землі, де вона народилася, її людям. Зі мною залишилося 100 працівників театру – моя творча родина, яка разом зі мною працює і чекає на велику перемогу.

Жовтень, 2022

Олексій Гнатковський: «Наше мистецтво високе, сильне, як і наш народ»

Олексій Гнатковський (н. 1985) – актор театру і кіно, режисер, куратор фестивалю «Porto Franko», провідний актор Івано-Франківського драматичного театру, заслужений артист України. Освіта: Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника (перша – політолог, друга – театральне мистецтво). Творчу кар'єру почав у 2004 році на сцені Івано-Франківського театру як артист балету, з 2008 – артист драми. Ролі: Еней у фєєрі-бурлеску «Енеїда» Івана Котляревського, Гамлет у неоопері «Hamlet» за Шекспіром, Остап Ількович у трагікомедії «Слава Героям» Павла Ар'є, Віщун у різдвяному мюзиклі «Коляда та й плєс ...Ізпрежди віка...» та Модильяні в однойменній виставі за сценічними версіями Ростислава Держипільського, Іван Синиця у мюзиклі «Гуцулка Ксеня» Ярослава Барнича, Дідушенко у драмі «Солодка Даруся» Марії Матіос, Дідушенко і Василь Шандро у драмі-реквіємі «Нація» Марії Матіос (режисер усіх вистав Ростислав Держипільський) та ін. Поза театром грає моновиставу «Про що мовчать чоловіки, або Дикун Forever» Роба Беккера (реж. Давис Колбергс). Режисерські роботи: «На західному фронті без змін» Е. М. Ремарка і «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка в Івано-Франківському театрі, «Серце навіпл» за оповіданнями Марії Матіос в Одеському театрі ім. В. Василька, «Дванадцята ніч» Шекспіра у Києві (міжнародний проєкт англійською мовою з ветеранами АТО і волонтерами) та ін. Лауреат фестивалю «Вересневі самоцвіти» у номінації «Найкращий актор» (за роль Івана Синиці) та премії ім. Мар'яна Крушельницького НСТДУ (за низку ролей). Роль Івана Довбуша у фільмі Олєся Саніна «Довбуш».

Розмовляла Вікторія Котенок

Ми маємо зараз перемагати на всіх фронтах

– Олексіє, вітаю з прем'єрою вистави «Сватання на Гончарівці»! Розкажіть, чому обрали саме цю п'єсу?

– Поставити її мені запропонував Ростислав Держипільський, інтуїтивно я відчув, що треба за неї взятися. Бо, поперше, це українська класика, а по-друге, мені не подобається стереотипне ставлення до неї, її трактування на українській сцені (з того, що я бачив), і як її викладають дітям у школі з отією лубковою подачею української драматургії. Тож ця постановка була для мене можливою переосмислити твір на сучасний лад, під іншим кутом зору поглянути на цей, власне, лубок. Бо п'єса виписана автором як малоросійська комедія. Для мене це був тригер, подразник – чому я мушу поставити її. З одного боку, я довіряю інтуїції Ростислава Держипільського. А з іншого – мені дали шанс переплавити колоніальне бачення української літератури і культури загалом, оце шароварне бачення, яке нам насаджували протягом 70 років окупації Радянським Союзом і до того – 300 років Російською імперією.

– Тобто ця постановка стала для вас викликом...